
ÚJKOR

Rabszolgaság és geopolitika: az Amerikai Egyesült Államokba irányuló illegális rabszolga-kereskedelem az 1810-es években

Az Amerikai Egyesült Államok 1787-ben kidolgozott szövetségi alkotmánya I. cikkelye 9. szakaszának első bekezdése megállapította, hogy „Olyan személyek bevándorlását vagy beszállítását, akiket a jelenleg fennálló tagállamok bármelyike alkalmasnak tart a bebocsátásra, a Kongresszus nem tilthatja meg az ezernyolcszáznyolcadik esztendő előtt, de az ilyen behozatalra személyenként tíz dollárt meg nem haladó adó vagy vám szabható ki”.¹ Az alkotmánynak ez a pontja lényegében azt mondta ki, hogy a Kongresszus 1808 előtt nem fogadhat el olyan törvényt, amely megtiltja a külföldről történő rabszolga-behozatalt, viszont a behozott rabszolgákra a fenti cikkelyben meghatározott mértékű vám vethető ki.

Ez a konkrét, nem igazán alkotmányjogi kérdést szabályozó pont politikai kompromisszum eredményeként került bele az alaptörvénybe. A fejlett hajózással és kereskedelemmel rendelkező északi – főként új-angliai – államok érdekei azt kívánták, hogy a független Egyesült Államok kormánya is olyan védelemben részesítse kereskedőit és hajóit, amelyet a brit hajózási törvények biztosítottak számukra a gyarmati korban. Azt szerették volna elérni, hogy amerikai árukat kizárólag amerikai hajók szállíthassanak külföldre. A déli államok képviselői viszont úgy vélték, hogy ebben az esetben csőbőrből vödörbe kerültek volna, vagyis a brit kereskedők helyett most saját jenki honfitársaik monopolizálták volna döntően mezőgazdasági exporttermékeik forgalmazását. Ezért azt javasolták, hogy bármilyen hajózási törvényt csakis a Kongresszus két házában kétharmados többségével lehessen elfogadni. Így kívánták biztosítani, hogy a déli érdekekkel ellentétes szabályozás ne emelkedhessen törvényerőre.

A déli képviselők követelésére a kiviteli vámok kérdése hamar lekerült az alkotmányozó konvenció napirendjéről, a behozatali vámok viszont an-

1. Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya. In: *Kora újkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény*. Szerk. Poór János. (Osiris, Bp. 2000.) 454. o.

nál élénkebb vitát váltottak ki, nem kis mértékben éppen azért, mert ez felvetette a rabszolga-behozatal kérdését, illetve azt a problémát, hogy a szövetségi Kongresszus szabályozhatja-e a rabszolgaság kérdését a tagállamok területén? A legális rabszolga-import fenntartásában az a két állam – Dél-Karolina és Georgia – volt leginkább érdekelt, ahol a helyi rabszolga-utánpótlást még nem tudta zökkenőmentesen biztosítani a rabszolganevelés természetes szaporodása. Ők olyan vehemens ellenállást fejtettek ki, hogy az unió egységének biztosítása érdekében a küldöttek többsége elfogadta azt a javaslatot, hogy a rabszolgaság közvetlen szabályozását hagyják meg az egyes államok hatáskörében. A behozatali vámok és a rabszolgaimport kérdésében pedig az a kompromisszum született, hogy a Kongresszust felhatalmazták ugyan behozatali vámok kivetésének jogával, viszont további hús évre biztosították a rabszolgabehozatal lehetőségét, s megszábták az utóbbira kivethető vám mértékét. A megállapodást az tette teljessé, hogy az északi államoknak a rabszolga-behozatal kérdésében tanúsított engedékenységéért cserébe a déli államok belementek abba, hogy a hajózási törvények elfogadásához kétharmados helyett az egyszerű többség is elegendő legyen a Kongresszus két házában.

Érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy az alkotmány fentebb idézett szakasza nem azt mondta ki, hogy 1808-ra kötelezően meg kell szüntetni a rabszolga-behozatalt, hanem csak azt, hogy ennél korábban azt nem lehet megtenni. Az elkövetkező évek fejleményei mégis abba az irányba mutattak, hogy a Kongresszus 1808-ban valóban megtiltta a további rabszolgaimportot. A francia birtokban lévő haiti rabszolgafelkelés 1791-es kirobbanása hatására a Kongresszus különösebb vita nélkül fogadta el 1794-ben azt a törvényt, amely kimondta, hogy amerikai kikötőkben tilos a rabszolga-kereskedelemben résztvevő hajók felszerelése. Egy 1800-as törvény pedig megtiltotta amerikai állampolgárok számára, hogy rabszolga-kereskedő hajók fedélzetén tartózkodva vegyenek részt a kereskedelemben. Felhatalmazta az amerikai flottát a rendelkezés betartásának ellenőrzésére, s megsértőire börtönbüntetést is kiszabhatóvá tett, a már korábban is létező pénzbüntetés mellett vagy helyett. Thomas Jefferson kormányzata pedig a hús év leteltéhez közeledve valóban a Kongresszus elé terjesztette a rabszolga-behozatal megtiltító törvényjavaslatot, amelyet 1808. január elsejei hatályba lépéssel 1807. március 2-án fogadtak el.

E szabályozás törvényerőre emelkedésétől kezdve törvénytelennek minősült minden, az Egyesült Államokba irányuló rabszolgaimport. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a rabszolga-behozatal ténylegesen is véget ért volna. Kortársi beszámolók alapján a történészek mindig is tudták, hogy to-

vábbra is zajlott a rabszolgák illegális becsempészése, ám ennek mértékére – a dolog jellegéből adódóan – alig-alig rendelkeztek hiteles információkkal és adatokkal. A becslések pedig nagyon tág határok között mozogtak. *Ernest Obadele-Starks* például úgy vélte, hogy az 1808-as, behozatalt tiltó törvény, illetve az Abraham Lincoln (elnök 1861–1865) által kibocsátott 1863-as rabszolga-felszabadító nyilatkozat hatályba lépése között 192 000 és 786 500 fő között mozoghatott az Egyesült Államokba csempészett rabszolgák száma. *David Eltis* az 1808 és 1860 közötti periódusra vonatkozóan ezt az adatot jóval alacsonyabb mértékben, mintegy 46 000 főben állapította meg.² Ebben a bizonytalanságban igyekezett „rendet vágni” – ha nem is az Egyesült Államok teljes területére és nem is az egész, a polgárháborúig terjedő időszakra vonatkozóan – David Head a mobile-i (Alabama) Spring Hill College munkatársa.

Head úgy vélte, hogy a történészek mindezidáig főleg az Egyesült Államokon belüli tényezőkkel magyarázták a rabszolgacsempészet tartós fennmaradását. Vagyis arra helyezték a hangsúlyt, hogy azt a fellendülő gyapot-termelés rabszolgák iránti igénye tartotta életben, és az tette lehetővé, hogy a déli politikusok meghatározó befolyása miatt a gyakorlatban nem mindig érvényesítették a behozatalt tiltó törvényt, s ehhez az illetékes vámhatóságok és az igazságügyi apparátus közönye, hozzá nem értése és korrupt volta is hozzájárult. Ehhez néha még azt is hozzátették, hogy az Egyesült Államok kiterjedt határvidékét a gyakorlatban szinte lehetetlen volt hatékony ellenőrzés alá vonni, különösen a spanyol birtokok majd Mexikó vonatkozásában. Az alabamai történész nem tagadta, hogy ezek a „belső” tényezők valóban fontos szerepet játszottak, ugyanakkor arra hívta fel a figyelmet, hogy – legalábbis az általa vizsgált 1810-es évekre vonatkozóan – a nemzetközi környezet is döntő szerepet játszott abban, hogy a rabszolgacsempészet 1808 után is tovább folytatódhatott. 1815 előtt még zajlottak a napóleoni háborúk, mely konfliktusba az Egyesült Államok is belekeveredett akkor, amikor 1812 és 1814 között maga is hadiállapotba került Nagy-Britanniával. Ehhez jött még a latin-amerikai spanyol gyarmatok függetlenégi küzdelme, amely az 1820-as évekre is átnyúlt. Ezek a konfliktusok ugyanis lehetőséget teremtettek arra, hogy a hadviselő országok olyan zsákmányszerző hajókat szereljenek fel, amelyek fő feladata az ellenséges kereskedelmi hajók elleni rajtaütések végrehajtása volt. Az adott országok kormányai olyan jogi fel-

2. Ernest Obadele-Starks: *Freebooters and Smugglers: The Foreign Slave Trade in the United States after 1808*. (The University of Arkansas Press, Fayetteville, 2007.) 9–10. o.; David Eltis: *The U.S. Transatlantic Slave Trade, 1644–1867: An Assessment*. *Civil War History*, 54. évf. (2008 December) 353. o.

hatalmazással látták el e hajók kapitányait, amelyek jogszerű háborús viselkedésnek ismerték el az ellenséges kereskedelmi hajók megtámadását. Ezek a hajók nem az illetékes ország haditengerészetéhez tartozó egységek voltak, hanem olyan magánvállalkozók hajói, akik ezzel a zsákmányszerzéssel kívántak jelentős haszonra szert tenni. A megtámadott hajókon szerzett zsákmányt ugyanis a kikötőkben értékesítették. A fent említett háborúban résztvevő országok (Nagy-Britannia, Franciaország, Egyesült Államok és Spanyolország) valamennyien rabszolgatartó országok voltak az 1808 és 1821 közötti időszakban, s Nagy-Britannia kivételével a nemzetközi rabszolga-kereskedelemben is részt vettek. Ez pedig azt eredményezte, hogy a hadviselő országok zsákmányszerző hajói gyakran rabszolga-szállítmányokat fogtak el és próbáltak meg értékesíteni.

David Head úgy találta, hogy e rabszolgazsákmány jelentős része az Egyesült Államokban kötött ki, legfőképpen az új latin-amerikai köztársaságok zsákmányszerző hajói révén. A törvénytelenül bevitt rabszolgák egy részét az amerikai vámhatóságok feltartóztatták, a zsákmány sorsáról pedig bírósági tárgyalásokon döntöttek. E bírósági iratok alapján Head úgy vélte, hogy 1810 és 1821 között mintegy 4160-4213 rabszolga kerülhetett ilyen módon egyesült államokbeli rabszolgatartók birtokába. Az alabamai szakember azért nem tudott pontos számmal szolgálni, mert a források nem mindig határozták meg pontosan az egyes ügyekben érintett rabszolgák számát. A fenti számadatban azok a rabszolgák is benne vannak, akiket sikeresen csempészték be az Egyesült Államokba és adtak el ott amerikai tulajdonosoknak, de azokat is tartalmazza, akiket az amerikai hatóságok elfogtak. Ugyanis a gyakorlat az volt, hogy az esetek többségében ezeket a rabszolgákat is kiárusították. Olyan esetek is voltak, amikor az amerikai bíróság a – zömmel spanyol – tulajdonosok kártalanítását írta elő, ám a gyakorlatban általában az történt, hogy a kártérítést pénzben fizették ki az Egyesült Államokban eladott zsákmány rabszolgák árából.

David Head e rabszolgacsempészeti üzlet mechanizmusait is alaposan megvizsgálta. Az 1810-es évek elejétől Louisiana vált az illegális rabszolgabehozatal legfőbb színterévé. A territórium gyapot és cukornád termelő gazdasága fellendülőben volt, vagyis jelentős piaci igény volt a rabszolgák iránt. A csempészek esélyeit az is javította, hogy 1804 óta tilos volt a területre külföldről rabszolgákat behozni, az Egyesült Államokon belüli rabszolga-kereskedelem pedig nem volt képes maximálisan kielégíteni a növekvő louisianai igényeket. Mindez oda vezetett, hogy a formális rabszolgabehozatali tilalom ellenére, mégis nagy számban érkeztek a territóriumra az Egyesült Államokon kívülről rabszolgák az 1808-at követő években. A

kivülről érkezett rabszolgák első nagy csoportját azok a haiti francia menekültek hozták magukkal, akik az ottani sikeres rabszolgafelkelés elől előbb Kubába, majd 1808 után Louisianába menekültek. 1808-ban ugyanis Napóleon megszállta Spanyolországot, a kubai spanyol hatóságok pedig boszszúból kiutasították a haiti francia menekülteket, akik kézenfekvő módon a volt francia gyarmatra, Louisianába távoztak. A mintegy 9000 menekült körülbelül 3200 rabszolgát vitt magával, s számukra az Egyesült Államok hatóságai – a formális rabszolgaimport tilalom ellenére – könnyen megadták a rendkívüli behozatali engedélyt. A brit–francia háború következtében, 1810-re Franciaország elveszítette az összes karib-tengeri birtokát, ami azt eredményezte, hogy a térségben portyázó francia zsákmányszerző hajók számára is Louisiana maradt az egyetlen számításba jöhető piac. Spanyolország francia megszállása pedig a latin-amerikai spanyol gyarmatok függetlenségi mozgalmát is kiváltotta, s az új köztársaságok zsákmányszerző hajói számára is Louisiana számított az elsődleges értékesítési területnek. Ezt a folyamatot az is erősítette, hogy az új latin-amerikai államok szintén megtiltották a további rabszolga-behozatalt a saját területükre. Ráadásul, volt is mit zsákmányolni, mivel a karibi térségbe irányuló rabszolga-kereskedelem továbbra is élénk maradt. Ez elsősorban a kubai cukornád- és kávétermelés XIX. század eleji fellendülésének volt köszönhető.

Az üzlet a gyakorlatban úgy működött, hogy a külföldi zsákmányszerző hajók New Orleans-en kívül, Barataria környékén tették partra szállítványukat, s ott adták el olyan helyi csempész-kereskedőknek, akik tovább szállították a rabszolgákat. E helyi csempész kereskedők közül kiemelkedett Pierre, illetve féltestvére Jean Lafitte. Az ügyletre az is jellemző volt, hogy a helyi csempész-kereskedők minél hamarabb igyekeztek túladni a szállítmányon, ami azt eredményezte, hogy egységes áron – vagyis korra, nemre és egészségi állapotra való tekintet nélkül – értékesítették a rabszolgákat.

Volt azonban a rabszolgák Louisianába juttatásának egy olyan módja is, amelyik az amerikai törvények biztosította kiskapukat igyekezett kihasználni. Az Egyesült Államok törvényei ugyanis lehetőséget nyújtottak arra, hogy a „vészhelyzetben” lévő, az Egyesült Államok szemszögéből nézve semleges kereskedelmi hajók készleteik felfrissítése vagy javítások céljából, illetve az ellenség elől menedéket keresve behajózhassanak amerikai kikötőkbe – így például New Orleans-ba. Az ilyen hajók aztán a Missiszipin felhajózva, nem mentek fel New Orleans-ig, hanem valahol lejjebb megálltak, s ott, vagy készleteik felfrissítése után, most már jogszerűen Baratariába hajózva rakták partra rabszolgaszállítmányukat. A bíróság elé került ilyen esetek arról tanúskodnak, hogy a zsákmányszerző hajók kapi-

tányai gyakorta összejátszottak az amerikai révkalauzokkal, akik több esetben is hamisan állították, hogy a kérdéses hajók rozszant állapotban vannak és javításra szorulnak.

A helyi amerikai hatóságok tisztában voltak azzal, hogy a vészhelyzetre hivatkozó külföldi hajók egy része részt vesz a rabszolgák csempészetében, s többször kérték washingtoni feletteseiket, hogy adjanak erre vonatkozóan egyértelmű utasításokat. Ilyeneket azonban azért nem kaptak, mivel az Egyesült Államok semlegességi politikája fenntartására törekedett. Madison elnök (elnök 1809–1817) 1815 szeptemberében hivatalosan is kinyilvánította, hogy az Egyesült Államok semleges álláspontra helyezkedett a Spanyolország és gyarmatai között zajló konfliktusban. A washingtoni kormányzat hadviselő félként ismerte el mindkét szembenálló oldalt, ami azzal a kötelezettséggel járt, hogy mindkettő hajóit egyenlő bánásmódban kellett részesítenie. Vagyis nem tilthatta meg egyoldalúan a latin-amerikai vagy francia zsákmányszerző hajók számára, hogy vészhelyzetre hivatkozva felhajózzanak a Mississippin. Egyrészt azért nem, mivel nem minden ilyen hajó vett részt a rabszolga-kereskedelemben, és ezzel a tényleg bajba került hajók helyzetét nehezítették volna meg, másrészt pedig azért nem, mert a francia és latin-amerikai hajók egyoldalú kitiltása azt a látszatot keltette volna, hogy az Egyesült Államok a velük szemben álló harcoló feleket, vagyis Nagy-Britanniát és Spanyolországot támogatja. Ráadásul egy ilyen lépés azt is maga után vonhatta volna, hogy Franciaország és az új latin-amerikai köztársaságok retorzióképpen az amerikai hajókat tiltják ki a kikötőikből. A hivatalos amerikai semlegességi politika tehát arra „kárhoztatta” a louisianai hatóságokat, hogy beengedjék a francia és a latin-amerikai zsákmányszerző hajókat a Mississippire, ami a rabszolgacsempészet egy része feletti szemet hunyással jelentett egyet.

De az Egyesült Államok és Nagy-Britannia között zajló 1812–1814-es háború kitörése sem jelentett fordulópontot a louisianai rabszolgacsempészet vonatkozásában. Egyrészt azért nem, mivel a háborús körülmények általában is a csempészet fellendüléséhez vezettek, másrészt pedig azért nem, mert a legénységgel amúgy is rosszul ellátott New Orleans-i amerikai flottaegységek és katonaság figyelmét egy esetleges brit invázió elhárítása kötötte le. Ilyen körülmények között, az amerikai flotta már csak azért is elhanyagolta a rabszolgacsempészek üldözését, mivel azt a hadiflotta tisztjei nem tartották „úriemberhez méltó”, a flotta valódi feladatai közé tartozó tevékenységnek. 1814 szeptemberében a New Orleans-i flotta és katonaság mégis lecsapott Baratariára, a csempész tevékenység legismertebb központjára. Sok, a csempészetben résztvevő személyt letartóztattak, s számos hajót

és azok rakományát pedig lefoglalták. Azonban ez az akció sem hozta el a helyi rabszolgacsempészet „lefejezését”, mivel 1814 decemberében a britek valóban megindították a New Orleans elleni inváziót, s ebben a helyzetben az amerikai hatóságok úgy ítélték meg, hogy minden emberre szükség van a város védelme érdekében. Ezért kegyelmet biztosítottak azon elfogottak számára, akik hajlandók voltak fegyverrel harcolni a brit csapatok ellen. Ezt az ígéretüket aztán be is tartották, miután az amerikai csapatoknak 1815 januárjában sikerült visszaverni a brit támadást.

Az 1815-ös év ugyan az 1812-es háború végét és Napóleon bukását is elhozta, ez azonban mégsem eredményezte azt, hogy a nemzetközi geopolitikai helyzet teljesen kedvezőtlenre fordult volna a rabszolgacsempészet szempontjából. A napóleoni háborúk vége ugyanis lehetővé tette VII. Ferdinánd (1784–1833) spanyol uralkodó számára, hogy trónjára visszatérve és az 1812-es liberális alkotmány felszámolása után ellentámadást indítson a latin-amerikai függetlenségi mozgalom ellen. Erre az új latin-amerikai köztársaságok többek között azzal válaszoltak, hogy megnövelték zsákmányszerző hajóik számát és aktivitását. Ezek rabszolgazsákmányának értékesítésére pedig továbbra is az Egyesült Államok piaca látszott a legkedvezőbbnek. Ráadásul, a spanyol ellentámadás jelentős sikereket ért el 1815–1816 folyamán, ami a latin-amerikai felkelők helyzetének romlásához és ahhoz vezetett, hogy felértékelődött számukra a csempészeti tevékenység jelentősége utánpótlással való ellátásuk szempontjából. E csempészet lebonyolítására pedig azok a helyszínek bizonyultak a legalkalmasabbaknak, amelyek a spanyol birtokok, az új latin-amerikai államok, illetve az Egyesült Államok eldugott határterületi régióiban helyezkedtek el. Ezek aztán az Egyesült Államokba irányuló illegális rabszolgaforgalom központjává is váltak.

Az egyik ilyen alkalmas helyszín a Texas partjai közelében a Mexikói-öbölben elhelyezkedő Galveston sziget volt, amelyre Spanyolország, Mexikó és az Egyesült Államok is igényt tartott. A zsákmányszerző hajók által itt értékesített rabszolgákat vagy csónakokon, vagy pedig szárazföldi úton vitték Louisianába. Galvestonban a törvénytelen rabszolgaimport legálissá tételére olyan kifinomult módszerek alakultak ki, amelyek a louisianai hatóságok korrupst közreműködését is feltételezték. Ebben az a James Bowie (1796–1836) és családja járt az élen, aki egyrészt a híres Bowie kés névadójaként, másrészt pedig azzal írta be a nevét a vadnyugati mitológiába, hogy a texasi függetlenségi küzdelem során akkor vesztette életét, amikor a mexikói csapatok elfoglalták Alamo erődjét és annak minden védőjét lemészárolták (1836). A Bowie család tagjai galvestoni kereskedőktől rab-

szolgákat vásároltak, akiket Louisianába vittek. Ott azonban a hatóságokhoz fordultak, mondván, hogy illegális rabszolgaesmpészekről vették el a feketéket, mivel, „jó állampolgárok lévén, magukra vállalták a törvény végrehajtását és ezért kobozták el a rabszolgákat”. (453. o.) A törvény értelmében, a csempészekről elkobzott rabszolgákat árverésen értékesítették, s az eladásukból befolyó pénz egyik fele az Egyesült Államokat, másik fele pedig azokat az informátorokat illette, akik révén a csempészett rabszolgákra rábukkantak a hatóságok. A befolyt összeg utóbbi felét tehát a Bowie család kapta meg, akik ráadásul – a hatóságok összejárásával – az árverésen nyomott áron újból megvették a rabszolgákat, akiket ilyen módon már legális áruként jó áron értékesíthettek a louisianai rabszolgapiacon. David Head adatai szerint a Bowie család tagjai 1819–1820-ban legalább négyszer játszották meg ezt a lehetőséget, s ennek során körülbelül 180 rabszolgát juttattak be törvénytelen módon az Egyesült Államokba, ami által mintegy 65 ezer dollár bevételre tettek szert.

A louisianai hatóságok „hozzállására” jó példa az a terv is, amelyet egy Pedro Riano nevű New Orleans-i ügyvéd dolgozott ki. Ő ugyanis azt javasolta az egyik helyi szövetségi helyettes rendőrbírónak, egy bizonyos Joseph Dauriac-nak, hogy az általa biztosított hamis bírósági végzések alapján kobozzák el néhány louisianai tulajdonos rabszolgáit, azzal vádolva meg őket, hogy Galvestonból csempészett rabszolgákat vásároltak. Az őrizetbe vett rabszolgákkal New Orleans-be tartó Dauriac-ra aztán Riano emberei banditáknak álcázva lecsaptak volna, a megszerzett rabszolgákat pedig a hasznon megosztozva értékesítették volna. Dauriac-nak úgy kellett volna tennie, mintha ő sem tudna a megbeszélte támadásról és vehemensen védekeznie kellett volna, persze nem annyira, hogy az az akció sikerét kockáztatta volna. Riano pedig még arra is ígéretet tett, hogy tanúkat szolgáltat arra, hogy valóban rablótámadás történt. S bár David Head nem talált adatokat arra vonatkozóan, hogy ezt a tervet a gyakorlatban is megvalósították volna, mégis nagyon jellemzőnek találta arra, hogy annak kiagyalója elképzelhetőnek tartotta a hatóságok készséges közreműködését.

Az alabamai történész úgy vélte, hogy a Galvestonon keresztül történő rabszolgaesmpészetet is elsősorban a külpolitikai helyzet által meghatározott geopolitikai tényezők tették lehetővé. Minthogy a szigetre az Egyesült Államok, Spanyolország és Mexikó is igényt tartott, „az Egyesült Államok hatóságai nem léphettek fel ellene (ti. az ott folyó illegális kereskedelem ellen – L. Cs.) anélkül, hogy ne izgatták volna fel a spanyolokat, akik egy ilyen akcióban egy egész Texas elleni invázió előképét látták volna, vagy ne dühítették volna fel a mexikóiakat és más latin-amerikai kormányzatokat,

illetve azok egyesült államokbeli támogatóit, akik egy ilyen lépésben az Egyesült Államok semlegesség melletti elkötelezettségének megsértését és annak jelét látták volna, hogy a spanyoloknak kedvez?”

Egy másik csempészeti „gócpont” a spanyol birtokban lévő Florida keleti partvidéke mentén a georgiai parttól alig egy mérföldnyire fekvő Amelia szigeten alakult ki 1817 után. A helyzet ugyanis az volt, hogy az érvényben lévő törvények csak az öt tonnánál nagyobb vízkiszorítású hajók átkutatását írták elő az amerikai vámhatóságok számára. Ebből következően, a kisebb, evezős csónakok gyakorlatilag szabadon közlekedhettek Amelia sziget és a georgiai szárazföld között. Ezt a lehetőséget rabszolgák csempészésére is fel tudták használni, s a legtöbb ilyen esetben az eladásra szánt rabszolgák maguk húzták az evezőket. Néha pedig azt a megoldást alkalmazták, hogy a rabszolgákat a szigeten olyan kereskedők vásárolták meg, akik még spanyol területen rakták partra a szállítmányukat, majd azzal a Florida és Georgia közötti St. Mary nevű határfolyó mentén a szárazföld belseje felé haladva csak ott lépték át a határt, ahol már nem kellett számolni az amerikai vámhatóságok jelenlétével.

David Head megfigyelése szerint az Amelia szigeti csempészetre is érvényes volt az, hogy az amerikai hatóságok azért nem léptek fel ellene, nehogy a spanyol fennhatóság területe elleni akció az amerikai semlegesség megsértéseként tűnjön fel. Az alabamai történész adatai szerint, egyedül 1817 őszén nyolc rabszolgákat szállító zsákmányszerző hajó érkezett a szigetre. Ezek egy részét az amerikai parti őrség elfogta ugyan, ám ez mégsem jelentette azt, hogy az így „elfogott” feketék mentesültek volna a rabszolgasortól. Ezeket a rabszolgákat ugyanis a legtöbb esetben Georgiában értékesítették. David Head számításai szerint körülbelül 450 rabszolga került az Amelia szigetre, és ezenfelül nagyjából ötszázat foghattak el az amerikai hatóságok.

A külföldi zsákmányszerző hajók közvetítésével megvalósuló rabszolga-csempészet az 1820-as évek elején azonban lehanyaglott. Ebben több tényező játszott szerepet. Egyrészt az, hogy az 1810-es évek végén a Kongresszus újabb, a rabszolgabehozatali tilalmat hatékonyabban ellenőrző törvényeket fogadott el. Egy 1819-ben elfogadott törvény felhatalmazta az elnököt arra, hogy a hadsereg és a flotta felhasználásával ne csupán az Egyesült Államok partvidékén, hanem Afrika partjai mentén is felléphessen a rabszolga-kereskedelem megakadályozása érdekében. A törvény azt is előírta, hogy az ennek során elfogott rabszolgákat – a korábbi gyakorlattól eltérően – ne az Egyesült Államokban értékecskés, hanem szállítsák vissza Afrikába. Az Egyesült Államok semleges státusát megerősítő, 1817-ben, 1818-ban, illet-

ve 1820-ban elfogadott törvények pedig szigorúbb bánásmódot írtak elő a külföldi zsákmányszerző hajók vonatkozásában. Előírták, hogy felfegyverzett külföldi zsákmányszerző hajók csak néhány, meghatározott kikötőben köthettek ki, s ezek között nem volt ott New Orleans. Az ilyen hajóktól azt is megkívták, hogy e kikötőkben óvadékot tegyenek le, jó magaviseletük biztosítása érdekében. Egy újabb, 1820-ban becikkelyezett törvényben a Kongresszus a nemzetközi rabszolga-kereskedelemben való részvételt kalózkodásnak, vagyis főbenjáró bűnnek nyilvánította, amit halálbüntetéssel büntettek. Ez utóbbi törvénnyel kapcsolatban azonban David Head azt is megjegyezte, hogy a polgárháború kirobbanásáig (1861-ig) terjedő időszakban ezt a büntetést mindössze egyszer alkalmazták a gyakorlatban, s a törvény hatálya csak az amerikai hajókra és tengerészekre vonatkozott.

Ezeknek az új törvényeknek az elfogadása egybeesett a Madison- (elnök 1809–1817) és a Monroe- (elnök 1817–1825) kormányzat azon törekvésével, hogy az 1812–1814-es háború után hatékonyabb ellenőrzés alá helyezték a határrendészeti szerveket. Mint láttuk, korábban a helyi tisztviselők meglehetősen széleskörű mozgástérrel rendelkeztek abban a vonatkozásban, hogy miként értelmezzék a washingtoni kormány külpolitikai alapelveit, elsősorban a semlegesség kérdését. Ebben persze a nagy távolságok és a korabeli kommunikáció körülményessége is szerepet játszott, valamint az is, hogy a vámtisztviselők egy része szimpatizált a latin-amerikai függetlenségi mozgalommal, s e részrehajlásuknak megfelelően alkalmazták a szövetségi kormányzat semlegességre vonatkozó instrukcióit. A helyzet Louisianában volt a legkritikusabb, mivel különösen távol esett a fővárostól, s mivel csak 1803-ban került az Egyesült Államok birtokába, s így a washingtoni kormányzat nem lehetett biztos a meglehetősen vegyes összetételű lakosság (franciák, spanyolok, amerikaiak) lojalitásában. Ráadásul, a territórium földrajzi elhelyezkedése is olyan volt, hogy Spanyolország, Franciaország és Nagy-Britannia érdekszférájába is beletartozott. Madison és Monroe kormányzata a fentebb említett törvények keresztülvitele mellett támogatta a szabálytalankodó zsákmányszerző hajók elleni perek megindítását, a szigorú semlegesség elvének tiszteletben tartására ösztökölte a helyi tisztviselőket, s elbocsájtotta azokat, akiknek a latin-amerikai függetlenségi mozgalmak iránti túlzott rokonszenve már nem volt összeegyeztethető az amerikai semlegesség gondolatával.

A külföldi zsákmányszerző hajók közvetítésével bonyolódó illegális rabszolgabehozatal visszaszorulásának harmadik oka a nemzetközi helyzet jelentős megváltozása volt. Ennek legfőbb megnyilvánulása a Spanyolország és az Egyesült Államok közötti viszony látványos javulása volt. Spa-

nyolországot a XIX. század elején Napóleon nyomásgyakorlása kényszerítette arra, hogy átadja Franciaországnak Louisianát, amelyet Franciaország a hétéves háború (1756–1763) befejeződése előtt, 1762-ben azért játszott át neki, hogy megakadályozza a terület brit kézbe kerülését. Miután azonban kudarcot vallott Napóleon azon kísérlete, hogy újjáélessze az amerikai francia gyarmatbirodalmat, Louisianát 1803-ban eladta az Egyesült Államoknak. Louisiana amerikai megszerzésének legnagyobb kárvallottja tehát az a Spanyolország volt, amelyik azt is vitatta, hogy mekkora terület eladásához volt Franciaországnak joga, ami állandó határvitákhoz vezetett az Egyesült Államokkal. Az amerikai-spanyol kapcsolatok pedig még tovább romlottak azt követően, hogy 1808-ban Franciaország megszállta Spanyolországot, mivel ez azt jelentette, hogy az Egyesült Államokkal szomszédos spanyol birtokok egy erős európai nagyhatalom ellenőrzése alá kerültek. A két ország kapcsolatai Napóleon bukása után kezdtek javulni, hiszen az Egyesült Államok érdekei azt kívánták, hogy a vele szomszédos, spanyol ellenőrzés alatt lévő területek – például Florida – ne kerüljenek olyan erős európai nagyhatalmak kezébe, mint Nagy-Britannia vagy Franciaország. Az amerikai Kongresszus már 1811-ben elfogadta az úgynevezett „nem átadási határozatot”, amely felhatalmazta az elnököt arra, hogy erő alkalmazásával foglaljon el minden olyan floridai területet, amelyet az a veszély fenyeget, hogy Spanyolországon kívül más európai hatalom kezébe kerülhet. A spanyol–amerikai kapcsolatok 1815 utáni javulásának légkörében és a fenti politikai megfontolásoktól vezérelve szánta rá magát az Egyesült Államok 1817 decemberében arra, hogy felszámolja az Amelia-szigeten – tehát spanyol területen – lévő csempész központot, hiszen az olyan katonai vállalkozások kiindulópontjává is válhatott, amelyek célja Florida Spanyolországtól való elszakítása vagy más hatalomnak való átjátszása volt. Az Egyesült Államok és Spanyolország viszonyának végleges rendezését a John Quincy Adams amerikai, illetve Luis de Onís spanyol külügyminiszter által 1819-ben megkötött szerződés jelentette, amely átadta az Egyesült Államoknak Floridát, illetve az egész észak-amerikai kontinensen kijelölte a két ország közötti határvonalat.

Az Adams–Onís szerződés megkötése a texasi partok mentén fekvő Galveston szigeti csempész telep sorsát is megpecsételte, hiszen a két aláíró félnek a megállapodás végrehajtása és a békés viszonyok fenntartása volt az érdeke. A galvestoni telep pedig olyan akciók kiindulópontjává válhatott, amelyek ezt veszélyeztethették. Ilyen körülmények között a Galvestonban működő illegális kereskedők is a korábbi üzletmenet feladására és a telep elhagyására kényszerültek. A latin-amerikai függetlenségi mozgalmak vég-

só sikere pedig azt eredményezte, hogy az új dél-amerikai köztársaságok már nem adtak meghatalmazást olyan zsákmányszerző hajóknak, amelyek az Egyesült Államokba irányuló törvénytelen rabszolgabevitel legfontosabb beszállítói voltak. S bár az illegális rabszolgaimport visszaszorulásában több tényező is szerepet játszott, David Head arra a következtetésre jutott, hogy a döntő elem a geopolitikai realitások megváltozása volt: „Amikor a geopolitikai helyzet kedvezőtlenre fordult a külföldi zsákmányszerzők szempontjából, a rabszolgacsempészet is lehanyatlott”.

David Head: Slave Smuggling by Foreign Privateers. The Illegal Slave Trade and the Geopolitics of the Early Republic. (A külföldi zsákmányszerzők által bonyolított rabszolgacsempészet. Illegális rabszolga-kereskedelem és a korai köztársaság geopolitikai helyzete) *Journal of the Early Republic*, 33. évf., 3. szám, 2013 Fall, 433–462.

Lévai Csaba